

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم وضعت مجموعه می

برنجی سنه: ایکه بی جلد

نومرو: ۲۱

۲۰ شباط ۳۳۸

تورک تاراجی تېدقیقاتی

طوغ

تورک و عثماني تاريخونده تصادف ايتديكيز بۇ مىلى تورک سنجاقى حقتده هنوز برتدقیقك پایلاماسى جهتيله شويانلار بىز ايلك اديم ماهرئنددر. چوقى آرزوناكلى بىر ايكي كوچوك ايتد ايجان مسوكره توركيه كىسابلر بىزده بىر خصوصه دائر اطارافى بىر معلومانه تصادف ايتده بىز. طوغك منشأدن اعتباراً عثمانيلار آردسدهكى صورت استعماشه قدر كچيرمىش اولدينى صفحاق ايتضاح ايدىن برتدقیق مع السأف آورويا آمارئنده كوردەك. بوكا بىز بىز تېدقیق زدهك ياك ايتدقنى فط الملك طرابلو معلوماقى حاوى بر «نود» اولدى.

طوغك منشأنى تېدقیق ايجين. طوغانا جېته قدر ارجاع نظر ايتك ايجاب ايدىر. لك اسكى چين آمارئنده تصادف ايدىان بوككك چينجهده اسكى طرز تلهظى تېدقیق ايدرسك طوغك منشأى حقتده بر فكر ايتد بىلر بىز: چين لسانده «طوغ» ككلى اسكيدىن «تو، توق، دوغ» to, tok, dog شكانده قوللايدوردى. بوكون ايسه بوكله «تاو» تو to, tui طرزده تصادف ايدوردى. بو مختلف طرزلهده اوقونان ككلى عين زماندهده اوج دورلو ياربايدىر:

بوتعدد طرزده اوقونان طرغك هانكى مثالره كادىكى تېدقیق ايدرسك هرچ برزمان بىعضايرىك سولديكى كى. «مين بر» بارغ «آد اولدينى تظاھر ايدىر. طوغ» چينلر زده مختلف نوعلرده اعمال اولونان باراقلره دېندىكى كى اردوكاهده يك ملاننه دعوت وكچه ايدىن ايتابنده «حاضر اول» اسرېنى بىلدىرمك ايجين استعسال اولونان برذلى ويا چان معانستهده كايدىر.

ميلادك ۱۶۶۲ نجى سئستهده جالوس ايدىن «تسېنغ: tsing» خانداندىن ايمپراطور «شېن - تىزو» Sheng-tsu ملك دورسلطنتده چينده تشكىل ايدىن بر اقاده مىك «قان - مى - تىزى - تىيەن» K'an-hi-tsi-tien نامنده نشر ايتش اولدينى اون ايكي جلدك لغت كئتابنده (جلد ۸، ص ۲۳) شو معلوماقى اوقوردى: «طوغ» دېره ككك اوزرئنده قوش توي بولونان باراق. جنازه حراسنده اوزرئنده نابوت بولونان آراباك اوكنده بول كوسترمك ايجون طاشينان تويى بر باراق. چين بادشاهلرىك وكوبنه مخصوص آراباك بو بوندر و غك سول طرفه ركز ايدىن و اوجنده قوش توي بولونان باراق: «: ton» طرزنده ندىلى ايله آراباك دېشككلىه و ياخود آرابابه فضله اولرق اوزون قوشوم لرله ربط ايدىن آتاك اوزرئيه آسيلان «ياق: yak» اوكوزىك قوبروغى. اردوده قوللايدان

اوكا سادهده «بوزور ووه» ديورلر اولدام اوقا ياياسه وارنجيه قدر بتون قهرمانلرى لك بيوك مىزىلرئيه، كئيش عشقلىرئيه، احتراملىرئيه و ذوقلىرئيه رغماً هر كس قدر مىزىلى، هر كس قدر سودالى و هر كس قدر محترص بوليورلردى. بو متقدلر بالخاصه چالى قوشنك بروسيله بتون طاقل هيجانلرئيه، ديك غرورئيه اونودوبده تكرار استانبوله، كامرانه دونه بك قدر كئيش، اونوتقان و على الباده اولدينى بىلسلردى، حكملرئيه دها قىلى و طابعه و برلردى. چالى قوشى رومانك اساسه، طرز و طبعه عايد بويوك قصورئيك ياننده، تصادفك چوق تحف و صبق اولاسى كى مهم بر قصورى دها وار، سوكره بو تصادفلر اوقدر عجائب حالارك، هيجدن شيلرك شصلى كه باشدن باشه بر ياما كى اثرى ديدىكلر بور مثلاف بدهك آتئستهك اولولى بالخاصه بو اولومدهكى قالى غرابت انسانك اوكئنده اوله ساخنه واكرى دور بويوكه شوق و علاقه قىر بويور. شايد هر تصادفدن آبرى بر بارجه آلسق، چالى قوشى رومانئندن او جمده اوج درت رومان چيقاردى.

بو عمومى و خصوصى تصورلرئيه رغماً چالى قوشى رومانى كئيدى طرزىك توركيهده ايلك كوزل ائردىر. بونكله برابر رشاد نورى بك بوكوزلاكه كئيدى طرافتئنده برشى علاوه ايتش. تحررك عارف يانئى و آناطوليكن ايجينى اوله كوزل و حزين بر حزينى واركه بتون قصورلرى اورتكك قدر قوتلدىر. برئنده.

آشافيكي سطرلر بوسيزشك كوزل غونه لرئندن و تصورلرئندن بر بارجه در:

«بن عربستانى خيال مبال بيلورم. آناطولى اورادن دها كوزلش، اورادك انسانلر هيج بوراد كىلركى دكلكش. اولر نفعتهدر بيلرلرئيش. كئيدىلر ققىرئيش... فقط كوكلارى اوله زنكين، اوله زنكين...»

«ساعلر كچدكه بولاره دها محزون بر ايسزاق چوكوردى. بوچه چين آرابه لرىك ايتجه يانئى سلى چنراقلى وار. ايجاد ايدنلر بونى ائى دوشونملر. ياما جلرده اوياندر دقلرى اوزاق، سونوك عكسلر، قيرلر يالكىزئى ايجنده انسانه محزون برتسلى سسى كى كايدىر. هاله برقيالغك ايجندن كچركن اوله طن ايتدكه اوزاقلرده بو سيباه طاشرك اونه طرفنده بر كورون بول وار، ايتجه سسلى برقادين هيجنيره هيجنيره آغلايدىق بو يولاك ايجنده آرقه مئردن قوشور.»

فوزى لطفى

بويوك سنجاق. آرابابه فضله دن قوشولان آتاك باشلغك سول طرفه آسيلان سولون قوبروغى. «شوقيتمدار معلومات بزه كوستريوركه «طوغ» چينده معين بر بارغك آدى دكادر. بىزه عليه بزه ترتب ايدىن وظيفه بونلك هانكيسك اورتا آسياده توركار آردسسته يايامىش اولسنى تديق ايتكدر. بونكله برابر تلفظ طرزى اعتباريله توركيه مئزدهكى «طوغ» ه لك يقينى ده نظر دقته آتاق ايجاب ايدىر. بوقايدىه ترجمه ايتديكيز عبارتده «طوغ» ه لك ياقين «تو» to» طرزنده اوقونان باراقي بولوبور.

بو باراق، كرك طرز تلفظ اعتباريله و كرك ياييلىش طرزيله بزم «طوغ» مئزه بك زياده بكنزه ديكئندن توركار آردسسته ايتشار ايدىن «طوغ» هك بو باراق اولدينى قبول ايتك لازم كايدىر. حاجوكه - بويوك برا كئيتك طلى كئى - توركار نظرند طوغ يالكىز باراق معانسته قوللايدىر. خانانك قارشىستده چالينان «داوول» طبل «دهده طوغ نامى و بيلوردى. (ديوان لغات الترك. توغ مادهسى). اولجه ايتضاح ايتديكيز و جله چينجهدهده طوغ عبنى طرزده يعنى هم داوول، هم باراق معانسته كايدىر.

بو چين بارغك و داوولنىك توركار آردسسته سورت ايتشارئيه كانجه، بونى دها صرخ و دها قلايتيه يانئى برحانده تديق ايتك ممكنئيدر: چينك تحت تابئنده ياشايان توركلره چين ايمپراطورلى تيم ميجل خانانلق ويا بكلك و بربكى وقت طوغ، يعنى داوول ويا باراق كوندردى. مثلاً: ۶۲۸ سئستهده چين ايمپراطورى حكمدار «ايشان» ه برفرمان ايله بر داوول و بر «باراق» هلم «كوندرمش، بوندىن باشقه برده عنوان و برمشدى. (ادوار شاوان، غرب توكبولرى حقتده و شيفلر، ص ۹۵).

چين وئانئندن باشقه ديكر وشقه لرك محدودىتى وحتى يوقلى بوعادناك اورتا آسياده نه كى تحولات دوچار اولارق نه طرزلهده مستعمل اولدينى اطارايجيه آكلانته مئزه مانع اولوبور. يالكىز سلطان عثمانه سلاجوق حكمدارى طرفئدىن فرمان طبل و علم كوندردىكئى بيلورزكه بو توركار آراسنده اوزون زمان جارى اولان برعائتك نماديسى ديكدر. اورتا آسيادهده، تورك حكمدارلرى - چيندن كوردرك - مئيشدهكى بكاره طوغ و برلردى. اوزمان طوغ يالكىز بر نوغ باراق دكل هم طبل و هم علمدى. ذاتاً عثمانى عادتلريله اورتا آسيانورك عادلىرى و بتون طرز جيانلر چوق كوچوك و بك آزرقلرله كيدىكئىرئيك عئى در. [۱].

[۱] عين عرقه منسوب اولان بو ايكي تورك غروپئدىن ناصيل اوتا آسيان توركارى بوكون بيله عادتلرئيك بر قسم مېهى محافظه ايدىرلر سة عثمانيلرده ايلك دوزلرده عين طرزده ايدىلر.

حکایه

قبرمیزی مهر

آرتوا - فلاندر بویوک یولی اوزون وحزیندر . برلشن قبرل آراسنده ، هر زمان ساری برجاورله دوله ، آعاجیز ، خندکسز ، دوم دوز کیدر . ۱۸۱۵ سنه سی مارشده ایدی ، بویولدن کچم وئوبله برشیته تصادف ایتدم که حالا اوتوتا مادم . یالکیزدم ، آتلی ایدم ، بیاض برمانتم ، قبرمیزی براتویم ، سیاه برباشتم ، طبایعهرم وقوجاسر قنچیم قنط دها سوکره لری دولتی برطاقم مراسمه بوغمشیر واسکی عادتاری اوتوتا مادی . طوغ هایونده عثمانلیر آرمه سنده استعمال اولوغله برابر برطاقم مراسمه اخراج ایدلیمکه باشلامشیدی . عثمانل حکمدارینک آتلی دانه طوغی اولوردی . [۴] بوندن باشقه - اورتا آسیاده اولدینی کی - بکلرک یعنی وزرائکده طوغلری بولونوردی . صدر اعظمک بش ، وزرائک اوچ ، میرمیران ویا بکلر بکلرک ایکی ویمیرلارک وسنجاق بکلرکده بر طوغی واری . (محمود شوکت باشا ، تشکیلات و قیافت عسکره ، ص ۳۸)

سنان محمد رهم زماننده تألیف اولونان توفیقی عبدالرحمن باشا قاننامه سنده بادشاهک طوغی آتیدکی مارزده اخراج ایضاح اولونور : حکمدار سفره چقاجنی وقت طوغلری حرکتندن مقدم ، وقع مخصوصندن چقاریلیر ، باب السعاده اوکنده معین اولان مکانه وضع اولونوردی . طوغک اخراج ایدیلجه کی کون وزیر اعظم « سایمی وارکان کورکی ایله ، شیخ الاسلام قاضی سکرلر یحرف لریله سیری هایونه کایلر ، اورتا قیوده بکلرلردی . بولردن باشقه نشاعیلر ، دفتر دار و سائر وزرا وارکان دولتده کایلر ، رتبه صر صیهله اوطورلرلردی . طوغک حاضر . لاندینی خبری کاندیه صدر اعظم قانقار ، آرقه سندن کان دیکر ذوات ایله باب السعاده ده کی طولانی اوطیه کایدی بو شاده خاصه مؤذناری سوره فتح اوقورلر ، اتمام ایدیلکدن سوکره آغالر طوغلری چقارتیر ، صدراعظم ووزارده بولنرک آلدن آلاق باب السعاده ده کی معلوم اولان موقعنه دیکرلردی .

ایشته عثمانل تاریخنده بو قدر مراسمه اخراج اولونان طوغ ، اورتا آسیا تورک عادتارندن برینک عثمان اوغللاری آرمه سنده عادتایی دیکمکی .

مسین نامی

[۴] توفیقی عبدالرحمن باشانک قاننامه سنده « قانون بودرکه شوکرلو بادشاه عالیهام حضرتلرینک آتلی عدد توغ هایوندن » چله سی کورولدیکی حالده محمود شوکت باشا « تشکیلات و قیافت عسکریه » آدلی اثرنده بادشاهک یدی عدد طوغی اولدینی سوبیلور .

اولجه سوبله دیکمز وجهله « یاقی » اوکوزینک قوبروغندن . یاپیلان ماوغ تورکار آرمه سنده کچمجه اوکوز قوبروغنی یرینه آت قوبروغندن یاپیلده باشلامشیدی . [۲] (دوسسون ، اوغللار تاریخی ص ۴۰)

طوغ ، یالکیز آت قوبروغندن یاپیلان ویرنوع داوولدن عبارت دکدر . بادشاهک یایراغده « طوغ » دنیایدی . بو طوغ آت قوبروغندن دکل « طورونچی قاشدن ویا ییکدن » عمل ایدیلیدی (دیوان امانت ترک . توغ کله سی) . بونون اورتا آسیا خانانلری آرمه سنده بولنان بو طوغ معین مانارده . « دئولت طبل » اولارق چالینیر ، و خانانک شخصه مخصوص یایراق اولارقده قوالانلیدی . دها سوکره لری طوغ خانانلر آرمه سنده چوغالغه باشلامش ، مقدس عد اولونان دوقوز عددیه قدر تراید ایتشدی . آرتق خانانلر آرمه سنده الک ذی نفوذ اولانک دوقوز طوغی اولوردی بولنرده « دوقوز توغان خان » ده نیردی .

آت قوبروغندن یاپیلان طوغ ، بعض کورک بکلر وقهرمانلر نزدنده قوالانلده برابر اکثریا مقدس بر آدق مقامنده قوالانلیر ویا قبرلر اوزرینه وضع اولونوردی .

(ملی تپملر مجموعه ی : ص ۳ ، ضیا کورک آتپ اسک تورکارده اجتماعی تشکیلات ، ص ۴۰۷) طوغ ، اورتا آسیاده بونون تورکار آرمه سنده تعم ایتشدی . بالجه تورک و موغول اردولرنده بکلرک و ناندلر قهرمانلرک بر طوغی بولوندینی کی خانانده حربده واردوده طوغله اخذ موقع ایدردی .

اورتا آسیا ک صاف و خاص تورکارندن برقی « سکود » حرا ایتسده بکلک قوردناری وقت اسک عتبه و عادتارینی اوتوتا مادی . عثمان بکلک بایدینی فتوحانه کورسیردیکی جنشکورلکه مقابل سلاجوق حکمداری طرفندن کندیسینه طبل و علم کوندراشیدی . بوده اسک تورک عادتارندنیدی .

اوزون زمان عثمانل تورکاری آرمه سنده ده مو وودیتی شاهظه ایدن « طوغ » دها سوکره لری اسمی دیکشیرلشن ، یالکیز سنجاق مقامنده قوالانلیر آت قوالرینه تخصیص اولونمشیدی .

حالبوکه اورتا آسیاده « طبل » و « علم » ک هر ایکسی ده طوغدن معدوددی .

عثان اوغللاری قانغ زمانده قدر [۳] اسک عتبه لرنی محافظه ایتشلدرد .

[۲] هندستانده ده « یاقی » اوکوزینک قوبروغندن یایراغده ، شایه بارانر یاپیلیدی . اوزون زمان هندستانده وجود اولان بو عادت بو کون بیله بعضی یرلرده بلیازه باغنه محافظه اولونمشدر .

[۳] بو تعبیرم قیاسآدر . بونسه بونی معین بر زمانه قدر کسیرمک غیر قایلدر . چونکه عثمانلرک ایلك دورلرینه دائر حیات اجتماعی ، اخلاق و عاداتی کوسترنه وثیقه لر هیچ یوق کیدر .

واردی . درت کون درت کجه لک بربرویشدن بری حالا باردادن بوشانیرجه سسته ییغور یایغوردی ، و خالارلا یورم ، یوکسک سسله (ژوفوند) شرقیسی سوبیلوردم .

۱۸۱۴ ده اندرون قرالی چوقفلر واختیارلرله دولو ایدی . سانکه ابراطور آدماری معینه آلمش وئولدرمشیدی . آرقاداشلرم - قرال ۱۸ نجی لوینک معینه - بول اوزرنده ایلرله مش بولونورلردی . شمال طرفده ، افنده اوارک بیاض مانورله قبرمیزی اوتابی کورسیردم ؛ رجعتیزی و آدیم آدیم تعقیب ایدن (ناپولین ستراقیلیری) ، زمان زمان ستراقیلرینک اوچ رنگلی (*) آلهولرینی اوتکی افنده کورسیرلردی .

بهیکیرمک برنلی دوشدیکندن کری قاشدم ، بهیکیرم کنج و دینچ ایدی ، بولوکه بهیشمهک زورلادم ، طریسه دورت نعل آرمه سنده برقوشوش ایله ایلرله دی .

آلی کرمه کورتوردم ، اولدغه آلتون واردی ؛ قنچمک دمیرقینی اوزنکی به چاروب شفیردادجه نفسمه غرور کلدیکنی و عتاً بختیار اولدیمسی حس ایتدم . یاغور متصل یایغوردی ، بنده حالا شرق سوبله بوردیم . برآز سوکره ، صرف کندی کندی دیکلمکدن صیقلش اولدیم ایچون صودم و آرتق یاغور ایله آراهه ایزلری اوستنده شاپور شوپور یورون بهیکیرمک کورولتیسندن باشقه برنی ایشیتدوردم .

قلمبرعلی بول بیتدی ، چاورده دالوردم . یا یا یورومک ایجاب ایتدی . قوجانان چیزمه لرک طرش طرفی ککل کی قالن برجاوردن قلوبی باغلامش ایچ طرفده یاغور صوبله دولمشدی .

سعادت و تسلیمه باعث اولان یپ یکی صیرمیلی آتولارلریه باقوبده اوتورک یاغور آلتسده پوروز پوروز اولدینی کورنجه کدرلندیم .

بهیکیرمک باشنی آکوردی . بنده اونک کی بایدم ، ایلك دنه اولدوق دوشونکه قوبولدم و نرینه کندیکی کندی کندی صودم . بوخصه صوده فعلیاً برشی بیلیموردیم ، بیلیموردیم ، بونی اوزون بوی مشغول ایتدی ، بولوک اواراده اولدیمچین وظیفه مکده اواراده اولدیمه آمیندم . کولکده درن و بوزنلار برسکون حسن ایتدیکمکن بوفاده ایدیلیمیان وظیفه حسنه قارشى منتدار قالدیم ، و بوحسی کندی کندی ایضاح ایتکه چالیشدم . قرمال ویا بیاض باشل طرفندن غیرمعتاد بورغولارک ناصل افتتاح ایدیلکینی مسعود و کبار بر حیانه صاحب برچوق کیمسه لرجه ، مؤمن بر استغبالک ناصل تپلمکه قوبولدیغی یاقیندن کوردرک ، شرف بورجلرندن هیچ برک اهل ایدیلیمیه چکی قناعتک بخش ایتدیکی معجزوی ایتشداندن حصه یاب اولدوق آکلامکده

(*) [اوچ رنگلی Tricolore] تعبیری اوچ رنگدن مرکب اولان فرانسیز یایراغندن اشارتدیر .